

Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 4 December 2001 Årgång 9

"Spikarn" från Höbring Bastaback på Aibolands museum

Foto: Agnes Callenmark

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Brita Wiberg, Viktoriavägen 39,
125 34 ÄLVSJÖ

Postgiro 55 68 81 - 1

E-post hembygdsforeningen@home.se

Hemsida <http://hem.passagen.se/rnhem>

Ansvarig utgivare Göte Brunberg.

Redaktion Informationskommittén (Göte Brunberg, Inger Nemeth och Eva Heyman).

Tryckt av BG butiken, Stockholm.

Medlemsavgift Ordinarie medlem och stödmedlem 150:-, ungdomsmedlem (t.o.m. 25 år) 50:-.

Annonspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-, 1/4 sida 400:-, 1/8 sida 250:-.

Nästa manusstopp 2002-02-10.

Styrelse

Ordförande

Sven G Frejman (Pasklep), Landstormsvägen
18B, 762 51 Rimbo, tfn/fax 0175-713 65,
e-post sveng@home.se

Sekreterare

Brita Wiberg (Ölbäck), Viktoriavägen 39,
125 34 Älvsjö, tfn 08-99 32 26,
e-post b.wiberg@swipnet.se

Kassör

Ingvar Schönberg (Enby), Klövjevägen 47,
187 31 Täby, tfn 08-768 46 50,
e-post ingvar.schonberg@rixtele.com

Övriga ordinarie ledamöter

Bertil Nyman (Gutanäs), Blockvägen 5,
175 40 Järfälla, tfn 08-580 370 49.

Anders Peedu (Enby), Krassevägen 3,
169 33 Solna, tfn 08-27 03 06,
e-post anders.j.peedu@telia.com

Heino Åkerblad (Roslep), Bivägen 19,
184 38 Åkersberga, tfn 08-540 629 75.

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Föreningen skall värna om och levandegöra det estlandssvenska kulturarvet från Estland och Sverige, både i bevarandet av historien, nuet och utvecklingen framåt, genom att

- främja kulturella, konstnärliga, musikaliska och litterära intressen såväl i Estland som i Sverige.
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i Sverige, samt informationsorgan i Sverige och Estland.
- i möjligaste mån försöka behålla och vårda den gamla hantverkstraditionen och bebyggelsen i vår egen svenskort.
- vara behjälplig vid reseevenemang till vår hembygd.
- bibringa våra yngsta och ungdomar de traditioner vi själva mottagit och bevarat, samt idka annan härmed förenlig verksamhet."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Medlemsavgiften	4
Föreningens insamlingar år 2002	4
Notiser	4
Västra Kustens Skogsägare	5
Debattinlägg	6
En Hapsalresa	7
Ny skolbuss till Nuckö	8
Säkerhet	9
Nyheter från Nuckö kommun	9
Rapport från Aibolands museum	10
Kommunreformen	10
Arkeologiskt fältarbete i Enby maj 2001	11
Rosleps kapellruin	13
Rickul – Brasilien 1908	14
En emigrantberättelse	15
Information från SOV	19
Julklapptips!	20

Ordföranden har ordet

Sven G Frejman

Verksamhetsåret 2001 är snart till ända. Valberedningen har börjat se över sammansättningen för kommande år. Några av de nuvarande styrelseledamöterna har aviserat sin avgång. Jan Persson har nyligen lämnat styrelsen på grund av tidsbrist. Han har ett arbete med mycket resande och har dessutom fått tillökning i familjen. Vi tackar Jan för det arbete som han har utträttat under de år han har suttit i styrelsen.

Vi har gjort och gör stora ansträngningar för att få med oss nästa generation i styrelsen och vi hyser gott hopp om att lyckas denna gång. Även om man får försaka en del fritid med ideellt föreningsarbete, så skapar det en bra kontakt med landsmän både i Sverige och i Estland.

Det var ett tag sedan vi låste dörren till vår stuga i Rickul/Nuckö för denna säsong. Många av oss far inte över under vinterhalvåret, men vi hoppas få vara friska och ser fram emot nästa sommar. Ju längre tiden lider och ju oftare vi besöker Estland, desto starkare samhörighet känner vi med vår gamla hembygd.

Det har blåst mycket i Sverige i höst och så även i Estland. På Nuckö har stormen orsakat stora problem. Kyrkan är, som vi känner till, i mycket dåligt skick. Nu har flera takplåtar på kyrkan blåst av, det bör åtgärdas omgående så att inte värdefulla föremål förstörs inne i kyrkan.

Nuckö kommun har i flera år sökt anslag från staten för reparation av kyrkan, men hittills förgäves. Rickul/Nuckö Hembygdsförening kommer omgående att skicka 13 000 kronor av insamlade medel till kyrkan. Det kanske bidrar något till reparation av kyrkan. På Nuckö har man även förhoppning om att i framtiden få en egen präst, men återigen saknas pengar till att färdigställa prästbostaden.

Under verksamhetsåret 2001 har vi hittills haft åtta protokollförda sammanträden. Jag skall i korthet återge en del av de frågor som vi har behandlat.

Festkommittén: Birgit Brunberg, sammankallande, har utarbetat ett preliminärt program för årsmötet den 13 april 2002 på Piperska Muren i Stockholm. Före årsmötesförhandlingarna serveras kaffe och efteråt kommer gemensam middag att serveras för dem som så önskar. Föranmälan till middagen fordras och anmälningsblankett med prisuppgift kommer att sändas till medlemmarna i god tid. Deltagarna betalar kostnaden i förskott. Förslag till föredragshållare har diskuterats, men något beslut har ännu inte tagits. Underhållningsmusik kommer att ordnas.

Ekonomin: Ingvar Schönberg, vår stränge kassör, visar att ekonomin fortfarande är god. På inbetalningskortet för verksamhetsåret 2002 finns olika objekt för hjälpverksamhet. Alla objekt är behjärtan-

svärda, men det mest angelägna är "Pensionärsresa". Som jag tidigare nämnt så har Ülo Kalm kontaktat föreningen med önskemål om finansiering av en endagsresa Tallinn-Stockholm-Tallinn för pensionärerna i Nuckö kommun. En del pengar har redan samlats in, men de räcker inte långt. En sådan resa skulle vara till stor glädje för dessa åldringar som själva inte har några ekonomiska möjligheter att infria en sådan önskan. Föreningen vädjar därför redan nu till medlemmarna att tänka på detta. Vi hoppas på er givmildhet så att resan kan genomföras i sommar!

Byombud: Som tidigare meddelats har Ingvald Luks, sammankallande, föreslagit att byombudsmötena ska upphöra. Styrelsens önskemål är att byombuden ska finnas kvar, men att de sorterar direkt under styrelsen. När styrelsen så finner nödvändigt ska byombudsmöten arrangeras.

Kulturkommittén: Manfred Hamberg, sammankallande, har meddelat att berättaraftnarna har avslutats och att man påbörjar nya projekt. Tillsammans med byombuden kommer byträffar att anordnas under kommande verksamhetsår. Arbetet med boken "Minnen i ljus och mörker" del 2 fortskrider. Målsättningen är att den ska finnas till försäljning på årsmötet 2002.

Boken "Så levde vi i Rickul/Nuckö", som varit slutsåld, kommer att tryckas upp i ny upplaga. Den finns till försäljning igen i början av nästa år.

Skogsägarförening: Ormsö Skogsägarförening har utvidgats att omfatta hela kusten på fastlandet och heter numera "Västra Kustens Skogsägare". Invalda i styrelsen är Ülo Kalm och Jan Persson. Ett informationsmöte om den nya skogsägarföreningen hölls i Rågsveds Folkets Hus den 6 oktober och då lämnades ingående information om föreningens ambitioner. Medlemskap i föreningen kostar 150 kr/år och erhålls genom att man fyller i en ansökan. Västra Kustens Skogsägarförening är en självständig förening och sorterar inte under Rickul/Nuckö Hembygdsförening.

Rosleps kapell: Sture Koinberg, sammankallande i Byggnadskommittén, har fått i uppdrag att undersöka kostnaderna för en säkring av ruinen, vilket brådskar. När kostnadsförslag inkommit kommer föreningen att ta ställning.

Från Birkas: Ülo Kalm har meddelat att taxeringsvärdena kommer att ändras, vilket kommer att resultera i höjd skatt. Taxeringsvärdet för skogsmark ändras från 2 000 till 2 700 EEK/ha. För strandtomter höjs taxeringsvärdet från 5 till 10 EEK/m² och för fastland från 5 till 7 EEK/m². Byggförbud råder för byggnation närmare stranden än 100 meter.

Jag ber till slut att få tillönska alla medlemmar en riktigt GOD JUL och ETT GOTT NYTT ÅR!

Medlemsavgiften

För närvarande är vi 762 medlemmar i föreningen. Medlemsavgiften för år 2002 är oförändrad: 150 kr för medlemmar och stödmedlemmar och 50 kr för ungdomar t.o.m. 25 år.

Vi ber dig att så snart som möjligt betala in medlemsavgiften för år 2002. På medlemskortet finns en rad för härstammingsort. Var vänlig och fyll i den by i Rickul/Nuckö som du härstammar ifrån. Om du vill kan du ta med både din fars och mors hemby. Om du härstammar från annan ort, fyll i kommunnamnet. Att veta medlemmarnas härstammingsort är viktigt för oss då vi t.ex. skall ordna någon byinriktad verksamhet.

Föreningens insamlingar år 2002

Ända sedan starten har föreningen samlat in pengar för att användas till olika ändamål i Rickul/Nucköområdet. Medlemmarna har varit generösa och pengarna har kunnat utnyttjas på ett bra sätt. Självfallet används de insamlade pengarna endast för det ändamål som de skänkts till och utbetalningar görs efter styrelsebeslut.

År 2002 samlar vi in pengar till följande ändamål:

Pensionärsresa - Många äldre personer med svensk härkomst som lever kvar i Rickul/Nuckö önskar så gärna göra en resa till Sverige. Nuckö kommun och Rickul/Nuckö Hembygdsförening försöker därför gemensamt hjälpa hit en grupp på ca 30 personer på en dagstur.

Humanitär hjälp till behövande i Nuckö kommun. Pengarna kommer att användas för att stödja de sjuka, handikappade och gamla som har det sämst ställt. Utbetalningar sker till midsommar och före jul.

Rosleps kapell - Kapellruinen är i stort behov av reparation och restaurering. Ett första steg är att lägga ett tak över murarna enligt artikeln i detta nummer av Medlemsbladet så att de inte rasar ihop på grund av regn och frost.

Nuckö kyrka - Kyrkan är i stort behov av reparation. Den är den enda fungerande kyrkobyggnaden i kommunen. Den får inte förfalla!

Vård av kyrkogårdar - Pengarna används för att vårda samtliga kyrkogårdar i Rickul/Nucköområdet. Vår strävan är att alla kyrkogårdar skall vara välskötta i sin helhet.

Byskyltar i f.d. byar - De byar som fortfarande är bebodda har fått sina byskyltar. Nu samlar vi in pengar för att kunna sätta upp minnesskyltar vid de byar som inte längre finns.

Skolbussen - Som framgår av Erling Lembergs artikel i detta nummer av Medlemsbladet har han för de hittills insamlade pengarna kunnat köpa en begagnad skolbuss som har överlämnats till Nuckö kommun. Eftersom bussen kommer att kräva en hel del repara-

tioner och underhåll under de kommande åren fortsätter insamlingen. Erlings bok "Hur orättvisa ödets guldinnor kan vara" kostar 200:-, som oavkortat går till insamlingen (plus eventuellt porto).

Föreningen är tacksam för alla bidrag. Ditt bidrag behöver inte vara stort. Det kommer ändå att vara välkommet och visar att det finns ett intresse för den gamla hembygden.

Årsmöte och jubileumsmiddag

Nästa årsmöte äger rum lördagen den 13 april 2002 kl. 13.00 på Piperska Muren i Stockholm. Kallelse och årsredovisning för år 2001 kommer att sändas ut med Medlemsblad nr 1/2002.

Kl. 16.00 samma dag firas föreningens 10-årsjubileum med middag på Piperska Muren, till vilken alla är hjärtligt välkomna. Information och blankett för förhandsanmälan kommer att sändas ut med Medlemsblad nr 1/2002.

Notiser

Närmare 60 personer deltog i informationsmötet om skogsföreningen Västra Kustens Skogsägare (f.d. Ormsö Skogsförening) på Rågsveds Folkets Hus den 6 oktober. Föreningens verksamhet presenterades av representanten i Sverige, Bo Stenholm. Se separat artikel i detta nummer av Medlemsbladet.

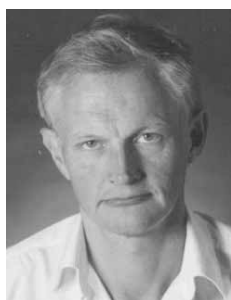
Rosleps byträff den 17 november hade samlat 37 deltagare. Manfred Hamberg gjorde en tänkt vandring genom Roslep som byn såg ut när vi lämnade den. Göte Brunberg berättade om byns historia från medeltiden fram till förra sekelskiftet. Sedan berättade han om byns öden under sovjettiden: den korta tiden med privatjordbruk, kollektiviseringen och den gradvisa förvandlingen till det Roslep som mötte de första besökarna från Sverige under sovjettidens sista år. Sture Koinberg visade bilder från den första resan till Estland 1989. Einar Hamberg berättade om Rosleps Stugby och om sina tankar på hur man skulle kunna bevara Roslep som en "svensk" by.

OBS! Nästa byträff, som var planerad till den 9 mars 2002, är skjuten på framtiden. Information kommer att lämnas i Medlemsblad nr 1 2002.

Kommundirektören i Nuckö Ülo Kalm kommer att vara i Stockholm i samband med föreningens årsmöte den 13 april 2002. Om ni har några frågor som ni vill diskutera med honom, anmäl då detta till föreningens sekreterare Brita Wiberg senast den 31 mars.

Västra Kustens Skogsägare

Bo Stenholm

Bo Stenholm

Västra Kustens Skogsägare (på estniska Lääne Ranniku Metsaühistu) bildades som Ormsö Skogsförening (Vormsi Metsaühistu) 1999. Den startade med tre medlemmar och har nu i november 2001 drygt 80 medlemmar. Bakgrunden till att föreningen startades var att det fanns många skogsägare i det gamla estlandssvenska området

som har fått tillbaka sin skog. Eftersom nästan alla av dessa skogsägare bor i Sverige behövs det en serviceorganisation som hjälper till med skötseln av dessa skogsfastigheter. Föreningen är dock ingen rent estlandssvensk organisation utan öppen för alla skogsägare i det gamla estlandssvenska området, oavsett nationalitet. Detta område omfattar sedan sommaren 2001 Ormsö, Rickul/Nuckö, Vippal, Korkis, Rågöarna, Nargö samt Runö. Föreningen är en icke vinstgivande förening. Den har sitt säte i Estland och har två officiella språk, svenska och estniska. Minst hälften av styrelsens medlemmar skall vara bosatta i Estland. Styrelseordförande är Ants Varblane som samtidigt är kommundirektör (vallavanem) på Ormsö. Han är utbildad jägmästare och har lång erfarenhet av skogsskötsel. Styrelsemedlemmar från Rickul/Nucköområdet är Ülo Kalm och Jan Persson.

Anledningen till att föreningen under året utvidgade sitt geografiska verksamhetsområde är:

- Ormsö är för litet. Avverkningsvolymerna blir för små och t.ex. skogsmaskinerna kan inte utnyttjas rationellt.
- Det är bra att vara större och kunna erbjuda större volymer till köparna. Vi får därför en starkare position på marknaden och kan förhoppningsvis få bättre priser.
- Föreningen köper gallrings- och avverknings-tjänster från fristående entreprenörer. Vi kan då erbjuda dessa företag större och intressantare volymer och få bättre villkor.
- Föreningen vill i framtiden anställa en person i Estland som sköter verksamheten professionellt. För att kunna finansiera detta krävs det en större verksamhet som skapar större intäkter åt föreningen och medlemmarna.

Den allmänna trenden i bl.a. Sverige går mot större förvaltningsenheter. Den minsta enheten i de stora skogsägarföreningarna är där ett s.k. skogsbruksområde. Ett sådant har en gallrings/avverkningsvolym på ca 25 000 – 30 000 m³/år.

I våra skogar är det f.n. ett mycket stort gallringsbehov. För att beställa gallring och avverkning krävs

att skogsägaren fyller i en s.k. Metsateatis. Det är en officiell estnisk blankett som, med instruktion om hur man fyller i den på svenska, kan fås från föreningens kontaktperson i Sverige, Bo Stenholm. Förutom denna blankett krävs att skogsägaren fyller i en fullmakt. Denna kan fås från föreningens webbsida eller rekvideras från Bo Stenholm.

För att använda föreningens tjänster måste man vara medlem. Detta kan man bli genom att fylla i en anmälningsblankett som finns på webbsidan eller kan rekvideras från Bo Stenholm. Det kostar 150 SEK/år att vara medlem i föreningen. Anmälningsavgiften betalas till föreningens postgirokonto i Sverige.

Efter informationsmötet i Rågsveds Folkets Hus den 16 oktober har ett flertal nya medlemmar tillkommit från Rickul/Nuckö-området. Vi har även fått en medlem med fastighet på Rågöarna. De nya medlemmarna har skickat in gallringsuppdrag under oktober och början av november på minst 3 000 m³.

Säsongens gallring/avverkning har börjat på Ormsö med lokal arbetskraft. Den 1 november hade ca 400 m³ avverkat. Då arbetade tre man i skogen. Under november - december tillkommer det ytterligare ca 2 personer från Ormsö. Planer finns sedan att ta dit en större s.k. Harvester, en stor och mycket effektiv avverkningsmaskin från köparen på Dagö. Denna maskin skulle eventuellt kunna arbeta under januari och februari då det har fryst till lite mer i skogen. Med maskinen skulle då följa två man från Dagö som är vana att köra maskinen. Den har en kapacitet på ca 1 000 m³/vecka.

Den tidigare kunden på Dagö, som i sin tur levererar massaveden till MoDo i Sverige, har för säsongen 2001-2002 offererat 262 EEK/m³ fritt väg Ormsö. Kontraktet har inte skrivits under av Skogsföreningen, men vi kan trots det sälja till detta pris. Kvantiteten måste bli 4 000 – 4 500 m³ under denna säsong. Gallringskostnaderna/avverkningskostnaderna för massaveden är 140 EEK + en avgift till föreningen på 15 EEK/m³, dvs. totalt 155 EEK/m³.

Nettot före skatt till skogsägarna blir då 262 EEK - 155 EEK = 107 EEK/m³ för massaveden. Med tanke på den ganska dåliga marknaden för massaved i Sverige just nu är detta gallringsresultat fullt acceptabelt.

Föreningens postgirokonto: 404 42 55-0

Webbsida: <http://w1.864.telia.com/~u86413309>

Information och blanketter kan erhållas från Västra Kustens Skogsägare, c/o Bo Stenholm, Skarpnäcks Allé 9, 128 35 Skarpnäck
Tfn/Fax: 08/605 90 94

Mobil: 070/288 04 85

E-post: bo.g.stenholm@telia.com

Debattinlägg

I det förra numret av Medlemsbladet redogjorde SOV:s ordförande Sven Salin för sina tankar om "Ett riksförbund för estlandssvenskar". Våra medlemmar inbjöds då att sända in debattinlägg i frågan. Vi har mottagit tre inlägg som publiceras nedan.

Redaktionen

Omorganisation? Ordet låter bekant, nästan lika ödesmättat som själva livet omkring oss. Många, de flesta av oss, har drabbats av denna implosion som kommer över oss likt en självuppfyllande profetia, som drar ihop oss till en central punkt. En punkt med större kraft och ledningsförmåga, men som samtidigt, förunderligt nog, fjärrar oss från denna centrala punkt.

I det förra Medlemsbladet efterlystes debatt i frågan om estlandssvenskarnas framtida gemenskap i organisationsform skall förändras för att vara aktuell i tiden. Denna tid som rent allmänt drar ihop oss i allt större enheter, fångar upp allt smått omkring oss som likt stoft dras till en magnet.

Är detta tidens tecken av ondo eller är det ett måste som vi får acceptera. Vilka fördelar – nackdelar innebär en omorganisation?

Vem kan svara på detta utan facit i hand? Erfarenheten är den upplevelse du, jag, har efter ett långt liv som vi allmänt kallar arbete.

Min personliga erfarenhet i de organisationsformer som berört mig genom livet är på inget vis annorlunda än vad de flesta av oss upplevt.

En tillbakablick, positiv eller negativ, ja det beror på ur vilken synvinkel man betraktar det hela. Den som vill ha en förändring som han ser det, till det bättre, vilket väl alltid är syftet, kan för många andra bli till det sämre. Så här kan det se ut:

Jag började som murarlärling i den första yrkeskolan utanför Stockholm 1952. Det var givet att vi lärlingar skulle planteras in i den organisation, murarförbundet, som då var gällande. Stark och allmän var uppslutningen på våra möten och fester. Så gick en tid och gravöl hölls på Statt i Eskilstuna för murarföreningen. Vi bildade en samordning med övriga byggfack, det skulle bli ekonomiska och organisatoriska fördelar med detta. Ideellt arbete på vår avdelning skulle bli avlönat. Visst blev det bättre efter en tid, vi slapp traska upp till facket och personligen betala våra medlemsavgifter. Vi behövde inte heller träffas efter jobbet, den fackliga organisationen berörde oss inte så starkt längre, den personliga närvaron var inte betingad.

Så gick ännu en tid och ytterligare ekonomiska förbättringar skulle till. Organisationen krävde fler anställda och en sammanslagning mellan tre städer blev nödvändig för att hålla nere den svällande organisation som nu kunde rymmas under ett paraply. De tre blevo ett.

Nu till våren går man samman till en mälardalsorganisation därför att man vinner organisatoriska och ekonomiska fördelar med detta.

Medlemmarna då, de som bär upp hela denna region, som är ryggraden i denna, hur har utvecklingen påverkad dem? Svaret är uppgivenhet och ointresse. Styrelsen och några entusiaster träffas, det är allt. Desto mer glädjande är att murarklubben som vi startade efter samgåendet med de övriga facken fortfarande lever med god anslutning. Inga övriga yrkesklubbar existerar i vår stad. Till det positiva hör också att den samlande tidningen Byggnadsarbetaren är värd all heder.

Jag blev i sinom tid yrkeslärare. Vi hade en bra organisation, ett sammanhållande organ "Yrkesläraren" som tillvaratog våra gemensamma problem. Och så gick det en tid, och nästa sammanslagning var ett faktum. "Yrkesläraren" försvann i dubbel bemärkelse. Tidningen försvann och vi med denna in i en större organisation.

"Kvinnor kan" heter det, och den nya skrift som skulle belysa vår verksamhet redigerades helt av kvinnor. Skam till sägandes måste jag erkänna att om det under ett helt år förekom något skrivet om oss män och vår kategori som yrkeslärare, i vilket givetvis även ingick kvinnor, så kunde man nog rita kors i taket. I samma takt minskades intresset och arbetet för vår fackliga gemenskap.

Varför nu denna jeremiad över tidens tecken och utveckling? Jo, av erfarenhet bör och skall man alltid lära sig något, galet vore det annars, och till SOV:s styrelse vill jag rikta en maning att gå varsamt fram i tanken med den förändring som kanhända måste till ändå på något vis.

Kan Kustbon göra sig gällande som språkrör för samtliga estlandssvenskar? Kanske, med tanke på ovan nämnda Byggnadsarbetaren. Dock inte med tanke på vad som skedde i det andra relaterade fallet där vissa av medlemmarna agerade helt över huvudet gentemot resten av medlemmarna.

Hur skall man hålla gemenskapen levande mellan de spridda estlandssvenska härstammingsorterna, vilket väl måste vara det övergripande målet? Här uppstår många knutar att lösa. Vi levde i stort sett segregerade i våra byar och socknar. Vi kände och känner gemenskap med det närmaste. Den äldre generationen där man kände varandra även utanför byarnas gränser tunnas ut allt mer. Trots vår globalisering dras vi åt det välkända, våra rötter.

Min tanke, som den murare jag är, är att allt måste byggas från grunden. Utan en stabil grund att stå på rasar det mesta. För att få in nya generationer i gemenskapen bör vi först och främst bygga på det som vi har gemensamt. Fånga det som berör det nära. Syskon, släkt, bybor, bygg på det som ligger närmast, bl.a. bygemenskapen som kan grena ut sig och sprida sig vidare till en större gemenskap under samma paraply. Annars kommer vi inte att överleva som estlands-svensk organisation. De unga är inte hågade att engagera sig i vidare sammanhang där man känner sig främmande och utanför. Kan vi mobilisera den kraft och den energi som går åt till detta så kanske vi kan lyckas.

Detta var murarens tanke om detta bygge.

Sven Borrman, Spithamn

Jag anser att Rickul/Nuckö Hembygdsförening skall fortsätta som tidigare. Vad vi behöver göra är att anstränga oss mer för att arbeta tillsammans över gränserna. Jag har nyligen sett SONG och SONG-Häftet försvinna, en ren ungdomsförening. Jag motsätter mig att det går likadant med Rickul/Nuckö Hembygdsförening och dess Medlemsblad. Föreningen och dess tidning behövs både för Rickul/Nucköborna och Nuckö kommun, för att ge information som berör området. Det räcker inte med en sida i Kustbon. I vår förening växer medlemsantalet för varje år och vi är nu över 760 medlemmar. Med det medlemsantalet är det vår skyldighet att tillvarata våra medlemmars intressen och inte låta oss slukas upp i en förening som inte har vårt område som första prioritet.

Jag har inom Spithamns byalag sett att intresset växer för våra bygder, antalet unga har blivit fler och fler på våra möten det senaste året. Kanske kommer fler byalag att bildas även inom andra byar i Rickul/Nuckö.

Jag är medlem i både Rickul/Nuckö Hembygdsförening och SOV. Jag ställer alltid upp för båda föreningarna. Vid olika sammankomster hjälper jag gärna till. Jag besöker Kyrkodagen, SOV:s årsmöte och andra möten som ordnas av SOV, jag prenumererar på Kustbon och det tänker jag fortsätta med. Låt oss samarbeta över föreningsgränserna, men låt Rickul/Nuckö Hembygdsförening fortsätta att fungera som den nu gör. Det är bättre att de som är intresserade blir medlemmar även i SOV och ger frivilliga bidrag till föreningen samt prenumererar på Kustbon.

Frågan om sammanslagning är alltför tidigt väckt!

Agnes Callenmark, Ölback

Jag läste Sven Salins upprop i Kustbon och Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad om en framtida sammanslagning av de olika föreningarna, som då är tänkta att inrymmas under SOV:s "paraply". Sven har helt rätt i sina argument om just varför: En större förening, mer bidrag, en enda tidning. Om inget görs nu så kommer föreningarna att dö ut i framtiden. Här sitter vi nu i olika lokala grupperingar och en del har väldigt svårt att få till ett samarbete till det bättre. När nu den första generationen går ur tiden, då är det ju tänkt att den andra och tredje generationen skall ta vid och föra arvet vidare. Men om det nu inte blir någon sammanslagning så kommer de olika smågrupperna att sakta tyna bort. Om vi däremot enas i en enda förening så blir vi mycket starka.

Jag personligen är mycket intresserad av att läsa om vad som händer t.ex. på Ormsö. Jag får inte veta något om detta, för de har ju en egen tidning som de bara skickar ut till de sina. Men om Kustbon blir tidningen för oss alla, så finns ju all information om allt och alla samlat där. Så jag tycker att de olika grupperingarna skall inrymmas under SOV och att det bara blir en tidning.

Vi måste ju se framåt i tiden, inte bakåt! Framtidens grund måste gjutas nu, innan det är för sent. Tack för ordet.

Kent Mihlberg, Rosta

En Hapsalresa

Agnes Callenmark

Jag återkom just från Hapsal som gav mig så mycket under dryga två veckor. Jag har tänt ljus på anhörigas gravar och vid minnesstenar, tröstat Aili Kannimäe i Bergsby, vars man Enn nyss gick bort endast 41 år gammal. Enn skötte ju om kyrkogården vid Rosleps kapell och jag tycker att Aili skall ta över den sysslan. Dessutom har jag varit på förmiddagsgudstjänst i Hapsals Domkyrka på Fars dag. På kvällen firades Far med instrumental konsert, sång a cappella och i kör och deklamering. Det var mäktigt!

*Vi i redaktionen önskar
alla läsare en*

God Jul

och ett

Gott Nytt År

Göte Brunberg

Inger Nemeth

Eva Heyman

Ny skolbuss till Nuckö

Erling Lemberg

Erling Lemberg

Som minnesgoda läsare av Medlemsbladet kanske kommer ihåg, så lovade jag att försöka skaffa en trafiksäkrare buss till skolbarnen i våra gamla hemtrakter ifall tillräckligt många köpte min lilla bok "Hur orättvisa ödets gudinnor kan vara". Nu kan jag berätta att mina vilda förhoppningar håller på att bli uppfyllda. Man skulle kunna säga att jag med en dåres envishet har lyckats sälja närmare 300 exemplar av min bok. Tack vare några extra godhjärtade bidragsgivare fick jag till slut ihop ca 65 000 kronor till ändamålet.

Det är ju en ansenlig summa pengar som jag av hela mitt hjärta vill tacka både bokköpare och bidragsgivare för. Emellertid räckte det ju inte på långa vägar till för att köpa en ny buss, vilket jag heller aldrig hade inbillat mig. Det gällde alltså att leta rätt på någon så bra som möjligt för en i detta sammanhang blygsam summa pengar. Här skulle man ju återigen kunna säga att det krävdes en god portion envishet. Så här efteråt känns det som om jag jagat och "antastat" nära på halva Sveriges befolkning. Jag har också haft mycket god kontakt med militära nedrustnings- och avvecklingsavdelningar samt brevväxlat med Sida. På Sida såg man det här som ett godtagbart humanitärt ärende men det fanns ingen lämplig buss över och därför avskrevs ärendet där. Naturligtvis följde jag också så gott som dagligen TV 4:s textsidor angående fordonsförsäljning.

Till slut lyckades jag genom att ringa ett antal reseföretag få tips om ett företag i Kalmar som hade en buss i lämplig storlek och som var till salu till en för mig överkomlig summa. Jag kontaktade då omedelbart Ülo Kalm i Birkas och när han hade fått se bilder på den så trodde han att bussen kunde vara lämplig för deras verksamhet. Dessutom var han inte så orolig för eventuella skavanker, som kunde finnas med tanke på bussens ålder, för det finns duktiga "fixare" i våra gamla hemtrakter. Ja då hade jag ju kommit en bra bit på väg, det fanns en buss i Kalmar men den skulle ju användas på Nuckö! Många frågor och funderingar!

Bertil Nyman, född i Gutanäs med förflutet som brottare och brandman i Sverige, och som dessutom har mycket god motorkunskap, måste ju vara gott sällskap för mig till Kalmar, tänkte jag och slog en signal. Javisst sa Bertil, jag följer med. Men det visade sig efter lite forskning att för att köra buss i Sverige måste man också ha busskort, oavsett vilka stora fordon man haft tillstånd att köra. Även det ordnade sig genom att en gammal kompis i idrottsvärlden hade en

kompis som hade giltigt busskort. Han var villig att offra en dagsresa till Kalmar när han fick höra vad det gällde. Tidigt på morgonen gav vi oss iväg: Bertil, jag och den tillfälligt inlånade chauffören. Alla tre var vi naturligtvis mycket spända på vad vi skulle finna. Bussen gav ett gott intryck och verkade motsvara våra förväntningar, så vi slog till och köpet avgjordes. Dessförinnan hade jag lyckats sälja en bok.

Utän några som helst problem var vi tillbaka i Stockholm halv tolv på kvällen. Jag hade fått löfte av Tallink att ställa bussen på deras bakgård i Frihamnen tills överresan till Estland var ordnad. Nästa dag gick åt till att ordna allt med tullen samt att försöka förhandla med Tallink om priset för busskostnaden. Nu var det bara det blåsiga vädret och ett batteri i bussen som eventuellt kunde krångla till det för oss. Batteriet ordnade Bertil snabbt genom att offra ett reservbatteri som han hade. Blåsten struntade vi i så nu var vi på väg, eller rättare sagt på havet. Nästa morgon vaknade vi alltså i Tallinn där Ülo Kalm tog emot oss och ordnade med formaliteterna i tullen. Bertil körde bussen som rullade på utan problem också mellan Tallinn och Birkas. Där blev vi mycket gästvänligt mottagna och fick installera oss i den fina herrgårdsbyggnaden. Nu kändes det ganska trevligt, bussen var levererad och dessutom blev det 25 000 estniska kronor över som jag kunde sätta in på kommunens bankkonto för bussens räkning. Det är dock pengar som kommer att försvinna snabbt till vinterdäck och diverse ändringar som behöver göras för att bussen skall godkännas som skolbuss i Estland. Därför avslutar jag den här skildringen med en stilla förhoppning om att nya bidrag skall komma in till bussens underhåll när medlemsavgifterna betalas nästa gång. Ännu en gång: Stort tack till Er alla som hjälpt till!

Nuckö kommuns nya skolbuss

Foto: Erling Lemberg

Säkerhet

Kent Mihlberg

Som Hembygdsföreningens ansvarige för "Bevakning och grannsamverkan i kommunen" och som (förhoppningsvis) blivande husägare i Rosta har jag funderat en del på säkerheten när det gäller inbrott och skadegörelse i de hus som vi har byggt i vår hembygd.

Att som "expert" på säkerhetsfrågor tala om vad som är rätt eller fel är svårt. Inbrott i hus och hem har alltid funnits och kommer således att finnas i all framtid. Men det gäller ju att se till att försvåra det så mycket som möjligt. Vi måste leva med att det kommer att vara så här. Efter funderingar om just det här ämnet så kommer jag fram till en del tänkvärda tips. Men först måste man fråga sig själv: Hur vill jag ha det? Vill jag ha ett fängelse eller inga skydd alls?

- Larm, som är kopplat till någon som kan komma ut och stänga av det och eventuellt kan åtgärda krossade fönsterrutor eller annat förstört.
- Grannsamverkan, om man har den möjligheten att någon kan se till huset när ingen är där. Men också en samverkan mellan byarna. Om ett par hus går ihop så kanske man kan dela på "vaktandet" om husägarna är där vid olika tider på året.
- Galler. Man ser helt enkelt till att för varje fönster sätta upp galler på insidan som man låser fast med hänglås. När man är där så skall de kunna tas bort. Det skall vara kraftigt galler som försvårar för t.o.m. en bulstax.
- Dörrar. Plattjärn med kraftigt lås, genomgående byglar fästs på insidan.
- Envägsskruv. Det är inte svårt att dra i skruven, men det går inte att lossa den igen. Då slinter mejseln över kammarna. Man får helt enkelt skruva fast allt som går att skruva fast.
- Vaktbolag. Ännu en mycket dyr lösning. Men på sikt kanske en lösning som är bra när det byggs flera hus där.

Jag personligen kommer att satsa på galler med riktigt kraftiga lås för att så mycket som möjligt försvåra inbrott. Men - vill de verkligen ta sig in så går det inte att stoppa dem. Du som läser detta, har du lösningar eller tips som du tycker är bra så hör av dig till mig så jag kan delge dem till andra. Jag hade tänkt skriva ned era förslag om tänkta åtgärder för förbättringar och så småningom presentera dessa i Medlemsbladet. Jag behöver er hjälp nu för att åstadkomma ett så bra underlag som möjligt!

Jag kommer även att brevlades kontakta er som redan är husägare i Rickul/Nuckö-området för att ta reda på era synpunkter och erfarenheter.

Min adress är
Kärret Laxne,
646 91 Gnesta
Tfn: 0158-320 78, e-post: sumi@telia.com

Nyheter från Nuckö kommun

Den giftiga metanolspriten, som enligt senaste uppgifter har krävt 68 dödsoffer i Estland, har även drabbat Nuckö kommun. En person har dött och en har blivit blind.

Spriten kommer från ett fabriksförråd i en by i Pärnumaa. Därifrån stal två unga män i början av september två 200-liters fat metanol. Spriten såldes sedan vidare i flera led innan den hamnade hos de slutliga förbrukarna i Pärnumaa och Läänemaa.

Stormen den 15 november orsakade stora skador på ungskogen mellan fastlandet och Nucköhalvön. I några byar var strömmen bruten i två dygn. I Birkas skadades flera hustak, bl.a. på hyreshuset, på kommunalhuset och på bränsleförrådet för fjärrvärmeanläggningen. Flera eternitplattor blåste ned från taket på Nuckö kyrka.

I Nuckö kommuns utvecklingsplan ingår något som man kallar "Pilotprojekt Derhamn". Syftet med projektet är att använda lågpresterande skogsmark till något som är mer lönsamt. Inom projektets ram planerar man att stycka av upp till 48 tomter med en storlek av 1 000 – 2 000 m² från riksskogen mellan Roslep och Derhamn.

Birkas gymnasium har svårt att locka inhemska lärare. Däremot är många utlänningar nyfikna på att bli lärare på denna, i deras ögon, exotiska plats. En internetannons om en ledig lärarplats i engelska resulterade i över 200 svar bara från USA. Detta läsår arbetar en kanadensare, en amerikanska och två svenskar på gymnasiet. De får samma lön, ca 5 000 EEK, som övriga lärare.

Gymnasiet har fått problem med mögel i golvet. En sanering beräknas kosta ca 100 000 EEK.

Kommunens ansvariga för markfrågor, Marika Meister, ber att än en gång att få påminna om följande:

- Vid dödsfall skall kommunen informeras om vilka som är arvingar och deras adresser.
- Vid arvskifte skall man kontrollera om det finns några pengar på EVP-kontot.
- Om man får en ny adress skall man informera kommunen.

Kommundirektören Ülo Kalm ber att på kommunledningens och kommunfullmäktiges vägnar få tacka för ett angenämt samarbete under det gångna året och önskar alla en GLAD JUL och ett FRAMGÅNGSRIKT NYTT ÅR.

Rapport från Aibolands museum

Alar Schönberg, museidirektör

Alar Schönberg

I somras organiserade Aibolands Museum för första gången fältarbeten ute i Estlands svenskbygder. Syftet var att samla material för forskning om bygdernas sovjetisering. Det är intressant att veta hur kvarblivande svenskers liv blev i det nya samhället, hur man helt enkelt hade det. Etnologistudenter från universitetet i

Tartu intervjuade ett stort antal personer (i Rickul/Nuckö-området ca 50 st) enligt ett frågeformulär. Bandinspelningarna kommer att förvaras i Aibolands Museum. Studenterna själva skall eventuellt skriva avhandlingar om saken. Det står även öppet för andra forskare att använda materialet. Enligt en doktorand från Tartu, som redan bekantat sig med materialet, har det kommit intressanta uppgifter från Rickul/Nuckö-området. Hans nya avhandling handlar om sovjetiseringsprocessen i Estland och exemplet från Nuckö kommun kommer att vara en viktig del. Vi har även börjat samla minnen från tiden då Estland blev fritt igen, hur man grundade SESK, hur markåterlämningen gick till osv.

Med tiden skall museet, med Richard Ginemanbiblioteket som centrum, skapa goda förhållanden för forskare. Den insamling för att färdigställa Hambergs hus som vi startade i maj har gett ett mycket gott resultat – hittills har den inbringat över 150 000 SEK.

Sommarens andra stora projekt var "Bastabacka". Som det redan är bekant för läsaren av Medlemsbladet tog vi en gammal "spikar" från Bastaback i Höbring till museigården. Allting har gått enligt planerna. Väggarna blev resta och i mitten av augusti fick huset ett fint vasstak som vassföretaget Branta lade gratis. Det enda problemet var att arbetet gick för fort för vi ville samtidigt att så många som möjligt av våra gäster skulle ha fått ta del av det. Och gäster har vi haft gott om - redan i början av augusti hade vi fått fler gäster än under hela fjolåret! Vi har lite mer skyltar ute i stan och dessutom har vi fått Sadamagatan asfalterad.

Nu på hösten skall vi planera nästa års verksamhet. En del av denna kommer att bli utställningen om Rickul-området. Den skall försöka visa hur man hade det där förr i tiden. Det blir även något mer om sjöfarten. Vi har ju fått in saker och föremål som skall exponeras. Vi hoppas på ett gott samarbete med er i Sverige, vi har redan fått mycket hjälp. Det är svårt att nämna alla, men speciellt tacksamma är vi till Ingvald Dyrberg för hans värdefulla material. Hans skutmodell "Derham" har varit en av höjdpunkterna i årets utställningar.

Vi har börjat sammanställa en grundutställning. Kärnan i den blir en väggmatta, ett handarbete av våra goda medhjälpare – torsdagsgruppen. Idén har vi hämtat från Bayeux-tapeten och en likadan som gjordes av kvinnor i Värmland för några år sedan. Det blir en 20 m lång tapet med estlandssvensk historia. Här är all hjälp välkommen!

Tapeten skall bli färdig till den 5 maj, då vi inviger museet i närvaro av höga gäster. Då skall även museets två hus stå färdiga. Färdigt blir också seminarierummet som blir uppkallat efter Hugo Ahlberg. Det kommer att bli till god användning för sammankomster, konferenser och seminarier. I sommar ordnar vi en rad kurser för personer som inte hört mycket om estlandssvenskar men har blivit intresserade.

Kommunreformen

Göte Brunberg

Planerna på sammanslagning av de estniska lokalförvaltningarna (städer och kommuner) till större enheter har skjutits på framtiden. Enligt de ursprungliga planerna skulle arbetet ha slutförts i så god tid att de nya gränserna skulle kunna gälla vid kommunalvalet hösten 2002. Det gällande förslaget från inrikesministeriet innebar att kommunerna skulle slås ihop med tvång. Inom regeringen, i vilken tre partier ingår, har man inte varit enig om detta. Ett av partierna, Mõõdukad ("Moderaterna"), vill att kommunerna skall gå ihop frivilligt. Regeringen beslutade därför vid ett möte den 20 november att inte fortsätta arbetet med kommunreformen enligt inrikesministeriets förslag. Man överger metoden med tvångsvisa sammanslagningar och finner att de måste ske på frivillig väg.

De lokalförvaltningar som önskar gå ihop frivilligt, och gör detta i så god tid att de nya gränserna är klara till kommunalvalet hösten 2002, får göra detta. För de övriga kommer man att arbeta fram nya principer för hur sammanslagningarna skall ske, med målet att de skall bli klara till kommunalvalet 2005.

I det förra Medlemsbladet beskrevs det förslag från inrikesministeriet enligt vilket Nuckö, Növa och Ormsö skulle slås ihop till en ny kommun med Birkas som trolig centralort. I sitt svar till landshövdingen i Läänemaa ställde sig Nuckö kommun positiv till förslaget. Man förutsätter då att staten bekostar de förbättringar av infrastrukturen som kommer att krävas för att den nya kommunen skall bli funktionsduglig, bl.a. en bro-färjeförbindelse mellan Ormsö och Nucköhalvön och asfaltering av vägen till Növa. Növa kommun avvisade förslaget eftersom man inte tror på löftena om förbättrad infrastruktur. Ormsö vill även i fortsättningen vara en egen kommun.

I och med att de tre kommunerna alltså inte kommer att gå samman frivilligt förblir Nuckö en egen kommun, åtminstone ett par år framåt.

Arkeologiskt fältarbete i Enby maj 2001

Felicia Markus, Uppsala universitet

Felicia Markus

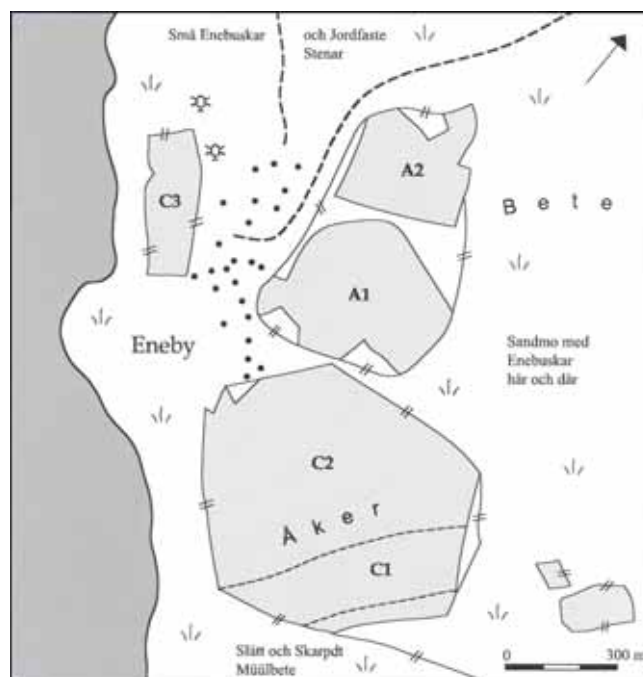
I maj genomfördes ett fyra veckor långt arkeologiskt fältarbete i form av en seminariegrävning i Enby. Bakgrunden till undersökningarna beskrevs i Medlemsblad Nr 1 2001. Kortfattat så handlar det om att försöka studera det äldsta estlandssvenska kulturlandskapet vilket varit så gott som okänt tidigare. Metoder som utgrävning

och datering av kulturlandskapselement som stenmurar och åkervallar kan ge information om hur till exempel byn Enby, vilken blivit utvald för en detaljerad studie, sett ut och hur odlingen organiserats. Frågan om bosättningens ålder har här givetvis stor betydelse och undersökningarna syftar till att söka ny kunskap även i denna fråga. Enbystudien ingår i ett delprojekt som skall utmynna i en doktorsavhandling inom projektet "Geografiska perspektiv på svenskestland. Samhällsförändringar, bygd och kulturmöten under 800 år", vilket pågått sedan 1998 vid Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet, under ledning av professor Göran Hoppe.

Tidigare undersökningar

Mina fältstudier inleddes 1999 och 2000 genom utgrävningar av framförallt stenmurar i Enby för att försöka finna röjningskol från den första uppodlingen, och på så sätt datera odlingslandskapet och få indikationer om dess tidiga utveckling. Det finns ett flertal skäl till varför just Enby valts. Bland annat är byn relativt väldokumenterad och en karta från 1698 med tillhörande beskrivning (beskrivning) ger värdefull information om situationen vid det tillfället beträffande till exempel byns utseende, strandlinjen och åkersystem (tresäde). Byn ligger också i ett gammalt estlandssvenskt kärnområde och nämns som "svensk" i de första skattelistorna från 1500-talets mitt. Ornamnet är svenskt. Det finns också en lokal tradition om bosättning sedan vikingatid i Enby; intressant men svårvärderad information! Byn har också ett ur topografisk synvinkel gynnsamt läge för tidig bosättning och ligger nära Hapsal, vars stadslag från 1294 eller 1300-talets början verkar vara den äldsta källa där svenskar i Estland uttryckligen nämns. Dessutom hittades på 1800-talet, under något oklara fyndomständigheter, en silverskatt i Hapsals närhet med skandinaviska mynt och ornament från 1000- och 1100-tal. Några mynt är slagna i Sigtuna och på Gotland och visar att någon typ av kontakter har förekommit mellan Mälardalen, Gotland och dessa trakter redan under denna tid.

16 dateringar har hittills erhållits från Enby. Det mest intressanta är den äldsta odlingsfas som tydligt framträder: sex dateringar kan hänföras till perioden 900-1200-tal. En avvikande, tidigare datering finns också – det är oklart hur den skall tolkas. Dateringarna från 900-1200-tal pekar dock på att den kontinuerliga odlingen och bosättningen tar sin början någon gång under denna tid. Dessa dateringar är koncentrerade till de rågåkrar som benämns A1 och A2 i kartan från 1698 och i det området låg sannolikt de äldsta åkrarna i byn. En tidig datering från ett åkerlager finns också från själva bytomten och representerar troligen även den en äldre odlingsyta. Dateringarna antyder alltså bosättning här före de första skriftliga källornas tillkomst. Ett par dateringar tyder på att bosättningen åtminstone tagit sin början före Estlands kristnande i början av 1200-talet. Kristnandet har ofta setts som en förutsättning för det svenska koloniserandet av dessa trakter. Det verkar nu som om kolonisationen inte bara skett på initiativ av de tyska makthavarna utan åtminstone till viss del, och till en början, skett mer spontant.

Karta över Enby från år 1698.

Två andra dateringar indikerar eventuellt någon form av omläggning kring senmedeltid. Ett antal mer sentida dateringar har också erhållits.

En fosfatkartering har genomförts i Enby med hjälp av Janar Raagmaa från Harga. Det går till så att man tar jordprover med jämna mellanrum, här var 50:e meter, och så analyserar man halten av fosfat i jorden. Fosfaterna har sitt ursprung i avskräde och

gödsel och kan alltså visa var mänsklig aktivitet varit koncentrerad. Karteringen av Enby visar på en kontinuitet i markanvändningen. Byn och åkermarken har troligen varit lokaliserade till ungefär samma platser som idag sedan de etablerades.

Den tidiga bosättningen, kontinuiteten i kulturlandskapet liksom den påtagliga avsaknaden av fornfynd i området verkar tyda på en kontinuitet i befolkningsammansättningen – troligen kristen – fram till dess att invånarna kallas "svenska" i de första skriftliga källorna. Intressant att fundera över är hur befolkningen under den tidigaste bosättningsfasen kan ha sett på sig själva. Dåtids politiska territorier på de bägge sidorna av Östersjön, liksom människornas uppfattning om sin etniska identitet och omvärld, såg sannolikt mycket annorlunda ut jämfört med hur vi ser på saken. De nationella gränserna av idag fanns inte, och varken Sverige eller Estland var enade vid tiden för Estlands kristnande. Man kan dock tänka sig att till exempel språket och en maritimt orienterad livsstil varit viktiga element i den egna identiteten.

Vi påbörjar undersökningarna

Den femte maj tog expeditionen sin början. Efter en äventyrlig resa med all vår packning och utrustning på *Baltic Kristina* – välkänd för många estlandssvenskar! – blev vi, en grupp bestående av svenska arkeologer – Anders Kaliff, Uppsala universitet, Maria Petersson från Riksantikvarieämbetet, jag själv - och Uppsala-studenter, mötta i Paldiski (Baltischport) av estniska studenter. Vi kunde så bege oss ned mot Nuckö för att installera oss i Birkas, på bekvämt avstånd från Enby.

Efter ett inledande planeringsmöte och besök på Aibolands museum på söndagen och efter det rekognoscering i Enby, kunde arbetet påbörjas på måndagen.

Två huvudsyften fanns med årets utgrävningar. Det första gällde att öppna schakt i områden som ligger nära sentida åkerytor men som inte brukats på senare tid - och där äldre landskapselement kunde tänkas finnas bevarade under markytan. Ett annat syfte var att öppna schakt på själva bytomten för att försöka datera de äldsta lagren där och också undersöka deras sammansättning. Vi hade hjälp av en lokal grävmaskinist för att kunna öppna långa sökschakt, varefter handgrävning tog vid.

Arbetet fortlöper

Fältarbetet innebar, förutom utgrävningar, även dokumentation i form av foton, profil- och planritningar och skriftliga beskrivningar. Vi utförde också inmätningar av landskapselement såsom terrasser, hus- och kvarngrunder. Alla som promenerat runt i Enby vet hur tätt det är mellan sådana lämningar, särskilt på bytomten, där det mesta av bebyggelsen från tiden före sovjetperioden försvunnit. Viss inventering skedde också av närområdet för att se vilka spår av äldre

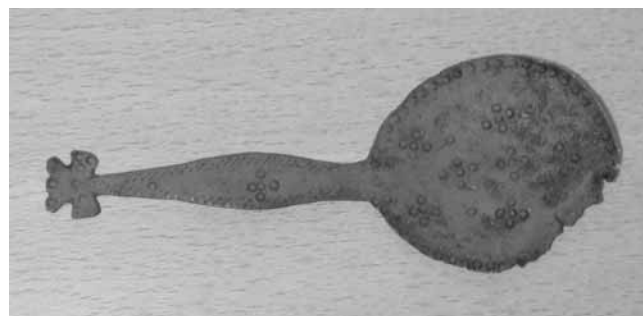
landskapsutnyttjande som stod att finna i omgivningen. Fältarbetena ägde rum i form av en seminariekurs för studenterna och häri ingick också exkursioner till Ösel och Reval. Vi hade också tillfälle att se oss om i Hapsal och den omgivande bygden.

Totalt var vi tolv personer som - under en kortare eller längre tid - deltog i undersökningarna. Vädret är av stor betydelse vid arkeologiska fältarbeten och vi hade tur. Det var ibland blåsigt och kallt men uppehållsväder nästan hela tiden. De goda och rikliga luncher vi varje dag kunde inta på skolan i Birkas bidrog till att hålla humöret uppe. Mycket trevliga var också de besök vi fick ute i fält, både av ester och estlandssvenskar.

Det här är vad vi fann

I åkerschakten fann vi på flera ställen intressanta partier där äldre lager har bevarats. Årderspår fanns på många ställen i underkanten av det nedersta kulturlagret. Kol har insamlats från detta lager för att försöka datera den äldsta odlingsfasen. Andra prover har också insamlats för till exempel makrofossil- och markkemianalys, men det får vänta tills dateringarna utförts så att vi vet vilket material det är idé att analysera. Dessutom fann vi också i ett högt läge i terrängen, på en åkervall mellan åkrarna A1 och A2 på 1698 års karta, tre eventuella härdar av oklar – kanske ansenlig – ålder, och dessa skall självfallet också dateras.

På själva bytomten, på Smeens tomt, fann vi bland annat stolphål och en stenläggning som kan tillhöra en

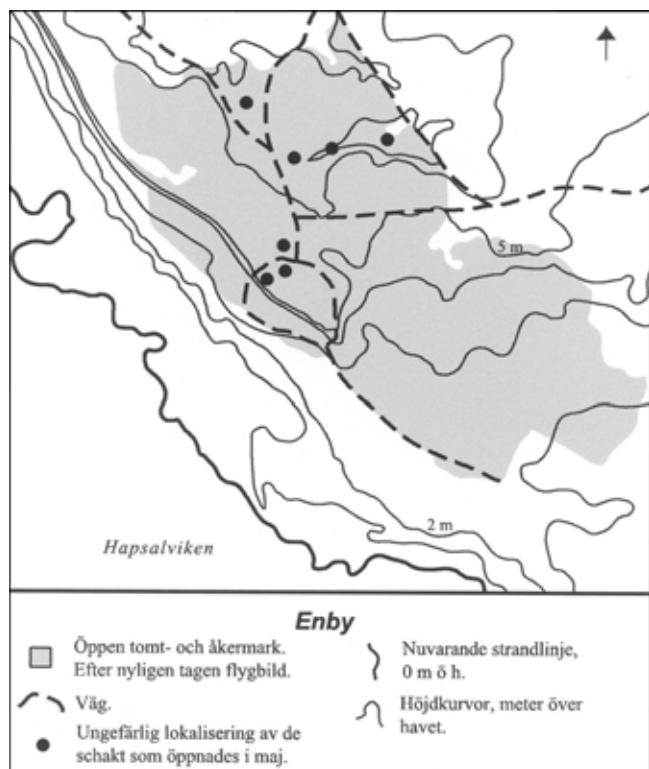

Keramikskärvor och bronssked funna vid utgrävningarna på Smeens tomt i Enby. Foto: Felicia Markus

äldsta bebyggelsefas. Spännande var fynden av ett betydande antal keramikskärvaror och en bronsked. Datering är ännu ej säkerställd men föremålen är senast från tidig medeltid. Keramiken är troligen äldre än så. Föremålen låg i ett kulturlager, i botten av ett schakt, precis i övergången mellan kulturpåverkad jord och den underliggande sanden. Lagret var förseglat uppåt av ett, troligen påfört, sandlager och har alltså legat skyddat för mer sentida påverkan.

Andra fynd var till exempel en slipsten, metallföremål som spikar och en fiskekrok, horn och en hel del djurben och bränd lera.

Intressant var också förekomsten av kol i ett äldre lager, överlagrat av sand och grus. Det är än så länge oklart vad detta innebär, men datering av lagret kan eventuellt ge ny information om landhöjningen på platsen. I ett så flackt landskap som det är fråga om här är det viktigt att man känner till landhöjningsförloppet, som utgör förutsättningarna för lokalisering av bebyggelse och hamnlägen. Det har varit bristfälligt känt här, men Ekologiska institutet i Tallinn har inom ramen för vårt projekt undersökt detta och sammanställt höjdkurvor för området. Landhöjningen sedan år 1200 är troligen högst 2,5 mm per år, det vill säga cirka två meter sedan år 1200.

Efter utgrävningen

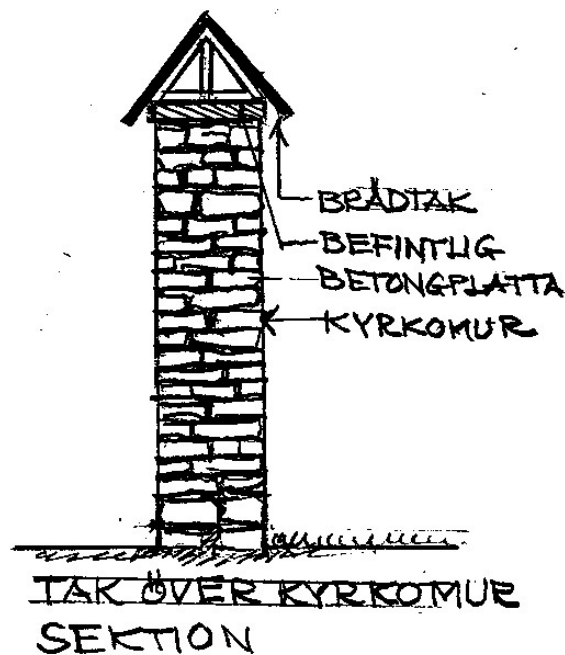
Efter fyra innehållsrika veckor var det så i början av juni dags att avsluta arbetet och lämna Nuckö för denna gång.

Just nu pågår analyser av materialet och jag återkommer längre fram när dessa är slutförda och allting bearbetat.

Rosleps kapellruin

Sture Koinberg, Byggnadskommittén

Byggnadskommittén har av styrelsen i Rickul/Nuckö Hembygdsförening fått i uppdrag att bevaka frågor som rör Rosleps kapellruin. I det förra numret av Medlemsbladet försökte jag inom ramen för uppdraget att beskriva kapellruinens nuvarande tillstånd. Även förslag till åtgärdsprogram redovisades i artikeln. I åtgärdsprogrammet redovisades förslag till temporära lösningar, där vi stoppar nedbrytningen av murarna med förbättringar av det nuvarande skyddstaket av betongplattor. Frågan har därför ställts huruvida det skulle vara möjligt att åstadkomma ett mera permanent skydd av ruinen. Vi har därför undersökt möjligheten att skydda murarna genom att sätta upp ett vattenavledande tak enligt skissen. Det tekniska problem som finns är att den kortsida där tornet en gång stod är raserad. För att ett tak skall kunna monteras i denna del av ruinen måste därför vissa murningsarbeten genomföras.

Med denna åtgärd skulle murarna vara säkrade för lång tid framöver. Om förfallet, orsakat av surt regn och vinterns frost, får fortsätta i nuvarande takt kommer murarna annars snart att falla samman.

Syftet med detta inlägg är att försöka få igång en konstruktiv dialog hur vi skall förhålla oss till kapellruinen och ett bevarande av densamma. Byggnadskommittén skall nu försöka ta fram kostnader för de olika alternativ till bevarande som jag i dessa två artiklar har redogjort för. Har du synpunkter, skriv gärna några rader till föreningen.

Rickul - Brasilien 1908

Inger Nemeth

Jag hade hört talas om att några familjer hade utvandrat från Rickul till Brasilien omkring 1908-09. Eftersom detta lät väldigt intressant började jag våren 2001 att leta efter ättlingar till dem för att om möjligt få reda på vad som fick dem att göra denna långa resa och om hur det gick för dem som emigrerade. Eftersom emigrationen ägde rum för mer än 90 år sedan kanske det inte skulle bli så lätt att finna personer som mindes något om detta.

Jag fick tips om två familjer som hade utvandrat, Pelmas från Bergsby Bibra och Engmans från Rosta Graisas. Familjen Pelmas hade delvis återvänt till Rickul men fanns nu i USA, familjen Engman blev kvar i Brasilien.

Efter att ha letat efter det ovanliga namnet Pelmas i USA via Internet fick jag adressen till Warren Pelmas i Massachusetts. Jag fick kontakt med Warren, vars far Rudolf Pelmas hade varit barn i familjen som utvandrade. Warren hade vissa minnen av vad hans far hade berättat om emigrationen till Brasilien, men han skulle kontakta några släktingar som kanske visste mer. Warren berättade också att han och ytterligare fem släktingar skulle besöka Estland och deras föräldrars födelseplatser för första gången denna sommar. (Se deras artikel om besöket i Estland i förra numret av Medlemsbladet). Han tyckte att det var ett märkligt sammanträffande att just nu få en förfrågan om denna, nu i tiden långt tillbaka liggande, händelse som i hög grad aktualiserades i samband med resan till Estland.

Det visade sig att Audrey Svenningsen, kusin till Warren och dotter till en av emigranterna, i sin ägo hade en bok som skrivits av Elfrieda, det äldsta barnet i familjen. Elfrieda, som vid emigrationen var 14 år, hade i boken skrivit ner sina minnen från familjens emigration. Eftersom boken var svår att kopiera skrev Audrey av den i sin dator och sände den till mig via e-post. Jag kunde nu läsa denna fantastiska och gripande berättelse om hur familjen Johannes och Lena Pelmas utvandring till Brasilien hade gått till och om strapatserna de måste gå igenom innan de som hade överlevt kunde återvända till Estland och senare till Amerika.

Att man utvandrade till det avlägsna landet Brasilien berodde på att man vid denna tid hade det mycket svårt i Rickul, som då var ryskt. Baron Taube dikterade villkoren för folket och det var svårt att ens få ihop tillräckligt med mat och kläder för de stora familjerna. I tidningar som lästes i bygden annonserades det om att Brasilien var landet av lycka. Resan dit skulle betalas av den brasilianska regeringen. När de familjer som nappat på detta erbjudande sedan efter en mycket lång resa kom till landet av lycka visade sig ingenting stämma. På grund av det ovana tropiska klimatet och den annorlunda maten insjuknade många direkt efter

ankomsten dit. Av familjen Pelmas nio barn dog fyra ganska omgående. Man insåg snart sitt misstag med att resa dit och arbetade hårt för att få pengar till återresa.

Elfriedas farbror Martin (Mathias) Pelmas som tidigare hade utvandrat till Amerika skickade 1910 efter Elfrieda, vilken var hans guddotter och som då var 16 år gammal, till New York, där han bodde. De övriga i familjen blev kvar i Brasilien tills de skrapat ihop pengar nog för att kunna ta sig till Lissabon i Portugal som en första etapp på återresan hem. I Lissabon försökte man att arbeta och spara ytterligare pengar för att kunna ta sig vidare.

I Lissabon inträffar dock ytterligare tragiska händelser i familjen vilket resulterar i att mamman till slut efter många sorger och bedrövelser återkommer till hembyn Bergsby med endast ett barn med sig, vilket får henne att vid hemkomsten utbrista: "Här är jag. För fyra år sedan åkte jag iväg med min stora familj. Jag kommer tillbaka från Brasilien med bara ett barn! Den sorg och det lidande som jag har upplevt på denna korta tid orkar jag inte ens börja att berätta om".

Denna berättelse, som är ett unikt dokument om emigration från Rickul till Brasilien, har skänkts till föreningen av Elfriedas släktingar. I detta nummer av Medlemsbladet börjar som följetong en förkortad version av berättelsen, översatt till svenska. I följetongen publiceras till största delen endast berättelsen om familjens emigration till Brasilien. Hela berättelsen är egentligen Elfriedas levnadshistoria, vilken är nog så intressant. Därför funderar vi i Informationskommittén på att senare utge hela Elfriedas bok i någon annan form.

Vid tiden för berättelsen var Estland en del av det ryska tsardömet. Det är därför som Elfrieda bl.a. skriver "Bergsby, Ryssland" och "hem till Ryssland".

Familjen i berättelsen:

Johannes Pelmas f. 1866 Höbring Johans
d. 1911 Lissabon, Portugal

gift med

Lena Heldring f. 1875 Höbring Gräsve
d. 1960 Succasunna, New Jersey

Barn:

Elfriede f. 1894 d. 1982 Bucks, Philadelphia

Edvard f. 1896 d. 1924 Brooklyn, New York

Alide f. 1897 d. 1982 Long Island, New York

Rudolf f. 1899 d. 1976 Succasunna, New Jersey

Helene Kristine f. 1901 d. 1909 Brasilien

Anette f. 1903 d. 1909 Brasilien

Amanda f. 1904 d. 1909 Brasilien

Aina (Ina) f. 1906 d. 1909 Brasilien

Johannes (John) f. 1908 d. 1999 Landing, New Jersey

Rosine f. 1912 lever fortfarande i New Jersey

En emigrantberättelse

Elfrieda Sproul f. Pelmas

Elfrieda Sproul och hennes syster Alida.

Jag föddes i Bergsby, Ryssland, den 28 februari 1894 och döptes till Elfrieda Marie. Jag var den förstfödda av tio barn. Mina syskon var: Edward, Alida Sophia, Rudolph, Helene Christina, Annette Johanna, Amanda, Ina, Johannes och Rosine. Nio av oss föddes innan familjen emigrerade till Brasilien. Rosine föddes efter att Mor hade kommit tillbaka till sin födelseort, i det som nu heter Estland.

Under rysk-japanska kriget måste min far, som var kommunordförande, meddela många män att de skulle gå ut i kriget. De fick lämna sina stora barnfamiljer i stor fattigdom. Många av soldaterna återvände aldrig och de som gjorde det var i sådant dåligt skick att deras hälsa var totalt förstörd. Efter det att kriget hade förlorats var det oroligt bland folket. På grund av oroligheterna gav tsar Nikolaus order om att alla män som uppehöll någon form av regeringsarbete och som sympatiserade med de som gjorde uppror skulle få piskstraff. Baronerna instruerades att meddela alla regeringsanställda att de måste inställa sig till förhör. Efter förhöret skickades de hem utan att få veta om de var skyldiga eller oskyldiga. Senare blev de som ansågs skyldiga kallade till att bli piskade. Soldater skickades till varje stad med instruktioner att binda de skyldiga männen vid pålen, och varje man fick det nödvändiga antalet piskrapp med en lång smal nio-svansad katt (en sorts piska).

Jag minns mycket väl morgonen när min far skulle åka för att bli piskad. Han spände hästen för vagnen och när han åkte iväg stod Mor gråtande kvar hemma.

Han skulle hämta upp en präst som skulle åka med honom för att be för honom och plädera för hans sak. När Far leddes inför rätta stod prästen upp för att tala för honom. Han sade till rätten: "Gud förlåter hela världen och ni kan inte ens förlåta en människa". Far blev sedan befunnen oskyldig. Han förklarades ha varit ett redskap för sina överordnade.

Min far älskade sitt land väldigt mycket, men denna händelse med piskningen tillsammans med den omständigheten att de ekonomiska förhållandena blev allt svårare, vände hans kärlek till hat. Far stod ständigt inför det faktum att det inte spelade någon roll vad han gjorde, hans barn hade aldrig nog att äta eller nog med kläder. Detta ökade hans bitterhet. Han tänkte: "Säkert måste det finnas någon plats, någonstans, i denna värld för mig och mina barn, där vi kan få nog med mat och kläder". Med dessa frågor ständigt i tankarna spände han hästen för vagnen och körde en dag till staden. Där fick han en idé: "Jag måste besöka en spåkvinnna, kanske kommer hon att ge mig några råd som hjälper mig att ta mig ur mina svårigheter".

När Far kom till spåkvinnan sa hon: "Johannes Pelmas, du kommer att göra en mycket lång resa över en stor ocean och där kommer du att börja ett nytt liv, göra dig en förmögenhet och bli lycklig". Far var i rätt sinnelag för att vara mottaglig för denna spådom. När han gick ut på gatan var hans hjärta fyllt av lycka, för i sin fantasi kunde han redan se sig själv i de situationer som han hade blivit spådd. Han tänkte: "Var kan denna plats finnas?" Han manade på gamla Dobbin för han ville snabbt komma hem och berätta de goda nyheterna för Mor. Han berättade för henne vad spåkvinnan sagt och hur lycklig han var. Mor sa: "Johannes, för det första så tror jag inte på spåkvinnor, och för det andra, om hon sa sanningen, hur i hela världen skulle vi kunna åka någonstans med dessa små barn och utan pengar? Eftersom det är så omöjligt så är det löjligt att ens tänka på sådana saker. Vi måste göra det bästa av det vi har och leva här som förut".

Min far glömde emellertid inte vad spåkvinnan hade sagt. Han kunde inte få det ur sitt huvud. Ett år till gick och han kämpade vidare, arbetade hårt och kom ingenstans. En söndagseftermiddag när Far läste sin tidning föll hans ögon på en annons om Brasilien. Denna annons berättade i glödande ordalag om de utsikter som Brasilien erbjöd och gav namnet till en agent, till vilken förfrågan kunde ställas. Far skrev till denne man, Mr Goodman i London, som skickade broschyrer om Brasilien. De innehöll vackra bilder av kaffeplantager, risfält, bondgårdar och tobaksfält. De berättade hur underbart allting var där. Denne man erbjöd sig att betala kostnaderna för oss alla om Far skulle överväga att åka till Brasilien. Far var intresse-

rad, men Mor var fortfarande skeptisk till hela idén. Hon kunde inte tänka sig att åka på en sådan lång resa, till ett så avlägset land, med en så stor barnaskara. För andra gången kylde min mors attityd ned min fars entusiasm och han fortsatte att arbeta hårt igen. Han fortsatte emellertid att brevväxla med Mr Goodman.

Arbetet på gården blev lite lättare eftersom min bror Edward och jag var gamla nog för att hjälpa till. Jag kunde nu bära min del av arbetet. Jag var stor och stark för min ålder.

Far glömde inte Brasilien. Hans intresse hade ökat eftersom en del andra hade samma idé. Han besökte dessa personer och hans förhoppningar stärktes eftersom även de skulle åka. Han började bryta ner Mors motstånd genom att måla upp för henne att hon inom kort skulle ha mer lyx än hon hade haft under alla sina tidigare år. Men Mor var bestämd och inte övertygad om att de skulle resa. Om bara min far hade kunnat förutse tragedin som väntade dem skulle han ha lyssnat till Mors önskan att stanna där de var. Det tycktes nästan som om Mors intuition hade varit ett omen. Alltnog, till slut samtyckte Mor till att åka, mer för att tillfredsställa min far än därför att hon hade ändrat sig. Detta beslut var fortfarande mot hennes bättre vetande. Trots att hon innerst inne kände att detta inte var det som de borde göra, så tyckte hon att saker och ting inte kunde bli mycket värre än de var just då. Livet skulle kunna vara annorlunda och man måste våga satsa för att vinna även små saker.

Med Mors medgivande skrev Far till Mr Goodman att han var redo att acceptera hans erbjudande och nu var villig att åka. Mr Goodman svarade att han skulle ordna resan för oss alla, men Far fick åter skriva att vi måste fördröja resan ytterligare tre månader eftersom Mor väntade barn. Mr Goodman var villig att vänta. Han sa till Far att höra av sig när han var redo. Hade Far inte varit så ivrig att åstadkomma en förändring i sitt liv skulle hans misstankar ha väckts till liv.

Tre månader gick och min bror John föddes. Far var nu redo att göra den slutliga planeringen inför resan. Han måste nu besluta på vilket sätt han skulle sälja sina ägodelar, boskap, gårdens redskap och bohag. Han beslöt att hålla auktion med förhoppningen att detta skulle inbringa mest pengar. Auktionsdagen visades alla våra ägodelar upp till försäljning. Vi fick tillstånd att behålla sängar och stolar att användas de få dagar som var kvar tills vi skulle åka. Folk kom från när och fjärran för att bjuda på de saker som vi hade att sälja. När alla våra saker var sålda var Mor mycket ledsen, allt hon hade ägt var borta.

Men Mor var snart involverad i förberedelserna inför resan. Hon bakade skorpor som hon lade i en stor låda. Hon packade dem omsorgsfullt så att de skulle hållas rena och fräscha om situationen skulle uppstå att hon behövde använda dem. Om hennes barn skulle bli hungriga ville hon vara förberedd och hålla svälten

Johannes Pelmas

borta. Far köpte flera meter tyg i olika mönster så att Mor kunde sy kläder åt oss. Vi hade två fulla koffertar med saker nog för att räcka tills vi kommit i ordning i vårt nya hem. Till slut var alla förberedelser klara och vi var redo att resa till Brasilien.

Mr Goodman hade arrangerat resan hela vägen från Hapsal till São Paulo i Brasilien. Vår resa hade betalats av brasilianska regeringen. Det gjordes upp med baronen att någon skulle skjutsa oss till Hapsal. När vår sista vecka kom, kom vänner från när och fjärran för att säga adjö och önska oss lycka till i det som förestod oss. Många tårar föll för vi ville inte lämna våra vänner och släktingar. Alla hade varit oss så kära. När tidpunkten för avresan nalkades fylldes vi av blandade känslor. Vi var djupt ledsna att lämna våra släktingar och fyllda av oro eftersom vi inte visste vad resan skulle föra med sig. Men vi var också ivriga att komma iväg eftersom vi ändå skulle åka. Det skulle knappast vara rätt att säga att vi var lyckliga.

På avresedagen var vädret mycket kallt med en temperatur under noll. Det hade snöat hela veckan. Vi tittade ut genom fönstret efter baronens hästar. Vi såg de två vackra hästarna komma, dekorerade med bjällror runt halsarna, dragandes på släden. Mor hade klätt

oss i varma kläder och svept in oss i stora täcken för att skydda oss mot den stränga kylan. Min lillebror John var endast tre veckor gammal och min mor höll honom i sina armar. Det var endast två veckor kvar till julen 1908.

Slutligen var vi på väg att lämna vårt land som vi alla älskade så högt, men där vi inte hade möjlighet att leva som fria människor. Vi anlände till Hapsal sent på kvällen och tillbringade natten hos vänner. Nästa morgon steg vi ombord på tåget till Riga. Efter två och en halv dags tågresan anlände vi till Riga och möttes av Mr Goodmans agent. Under de tre dagar som vi stannade i Riga mötte vi andra människor som skulle åka till Brasilien samtidigt som vi. Vi blev snabbt vänner med dem och tiden gick fort. När tiden för avresan kom gick vi ombord på fartyget som skulle ta oss till Le Havre, Frankrike.

Julen firade vi ombord på fartyget på Nordsjön. Vi hade alltid tyckt om julen i vårt eget hem när Far samlade oss för att sjunga julsånger. Far ville inte att denna fina julstämning skulle utebli, så han frågade kaptenen om lov att samla familjen i matsalen för att vi skulle kunna ha vår vanliga sångfest. När vi började sjunga drog det till sig uppmärksamhet från alla de övriga ombord, både passagerare och besättning. De njöt av vår sång och gratulerade min far till att ha en sådan trevlig familj. De frågade honom om de fick ge oss någonting för den julstämning som vi hade gett dem. Vi fick apelsiner och marmelad. Det var första gången någonsin som vi sett och smakat något sådant.

Strax efter jul anlände vi till Le Havre där Mr Goodmans agent mötte oss. Han lämnade oss på piren att vänta på fartyget som skulle ta oss till London. Sent på kvällen, när vi var hungriga och trötta, gick vi ombord. I London möttes vi ännu en gång av en av Mr Goodmans agenter. Han ordnade så att vi kunde bo på Immigranthuset i två veckor. Vi var nyfikna på att se London som vi hade hört så mycket om. Vi fann staden så underbar som vi tidigare hade hört. Vi var alla imponerade av polismännen och deras stora hästar och många andra saker som vi aldrig hade sett. Två veckor gick fort.

Vi lämnade London ombord på fartyget "Uruguay" för en lång resa till Santos, Brasilien. På detta fartyg placerades samtliga passagerare tillsammans på mellandäck. Britsar var placerade längs väggarna, den ena över den andra, ända upp i taket.

Eftersom vi levde nära varandra och delade samma hopp om ett nytt liv i ett nytt land så blev vi snart nära vänner och levde som en stor lycklig familj. Vi hade lämnat svårigheterna bakom oss och såg fram emot en mycket ljusare framtid. Efter en resa på cirka två och en halv vecka anlände vi till Santos, Brasilien. Där möttes vi av en agent från den brasilianska regeringen. Han hjälpte oss att efter en halv dags vistelse åka vidare med tåg till São Paulo, där vi skulle tillbringa två

veckor i Immigranthuset inför vår slutliga resa till kaffeplantagen där vi skulle arbeta.

Under resan från vårt hem i Ryssland till vår destination i Brasilien hade vi på kort tid förflyttats från minusgrader till tropisk hetta. Vi var inte vana vid detta klimat och det gjorde att vi inte mårde bra. Den våldsamma temperaturändring kombinerad med den annorlunda maten drabbade oss hårt. Alla vi barn, utom spädbarnet John, blev sjuka i gula febern. John var dibarn och åt inte av maten och därför var han inte mottaglig för sjukdomen. Alla de andra barnen kom på sjukhus. Två av mina systrar, Helene och Amanda, skickades till ett sjukhus i staden. De andra låg på Immigrantsjukhuset, vilket var överfullt av sjuka barn. Jag kommer ihåg att jag låg i flera dagar med hög feber och med bara en mun mjölk tre gånger om dagen som mat. Mor och Far var mycket oroliga och visste inte vad de skulle göra, förutom att be till Gud att rädda deras barn. Jag var den första som blev frisk. De andra var fortfarande mycket sjuka. Min syster Ina tillfrisknade inte som jag gjort, istället blev hon gradvis allt svagare tills hon dog. Hon dog en kväll och Far ordnade för hennes begravning nästa morgon. I Brasilien äger begravningen rum inom tjugofyra timmar efter döden. Mina systrar Helene och Amanda blev sämre och min mor kallades till sjukhuset att vaka över dem. Min far och jag hoppades och bad hela tiden att de snart skulle bli bra. Men så blev det inte.

Mor ringde och bad mig komma till sjukhuset så snart som möjligt eftersom min syster Helene ropade efter mig. Jag sprang dit så fort som jag kunde, men när jag steg in genom porten dog Helene. När jag kom till sängen grät min mor hjärtskärande. Jag kastade en blick på Amanda och förstod att också hon skulle dö.

Mor måste stanna kvar eftersom Amandas död var nära förestående. Jag återvände hem och samma kväll ringde hon igen. Det var för att berätta om Amandas död. Far måste nu på samma gång ordna för begravningen av två av sina barn. När Mor kom hem åkte Far och jag för att begrava Helene och Amanda. Jag kommer ihåg hur vi anlände till kyrkogården och satt vid graven och väntade på att den hästdragna vagnen skulle komma med de enkla träkistorna, i vilka deras små kroppar skulle begravas. När de anlände till graven öppnade Far de båda kistorna. Gråtande tog han lite jord i sin hand och sade: "Från jord är du kommen, till jord skall du åter vardas". Han stängde sedan de små kistorna och lämnade dem att bli satta i graven. Han var både far och präst för oss eftersom vi inte kände någon präst och inte kunde tala portugisiska bra nog för att fråga efter en. Det var en hjärtskärande upplevelse för min far. Efter att ha förlorat tre av sina barn var han fullständigt nedbruten av sorg och saknad.

De andra var fortfarande mycket sjuka och låg kvar på sjukhuset och Far visste inte hur utgången skulle bli. Han bad till Herren att rädda dem åt honom eller ta honom också. Han kände det som om världen hade rasat samman under honom.

Far var så förvirrad och fylld med bekymmer att han inte visste vad han skulle göra. Han frågade alla vad han skulle göra och vart han skulle ta vägen. Skulle han åka ut till kaffeplantagen, eller skulle han söka efter någon annan plats som skulle kunna erbjuda en bättre tillflyktsort för oss. Som tur var kom en man från kaffeplantagen dit vi hade tänkt åka. Han hade varit där i tre år och var nu på väg tillbaka till sitt hemland Ryssland. Hans var förkrossad till själ och hjärta för han hade förlorat sin hustru och två barn där ute på plantagen. Hans fötter var såriga av sandloppor och hans hälsa var bruten. Han berättade för Far om sin hemska erfarenhet och rådde honom att inte åka ut till plantagen. Han vädjade till Far att återvända till Ryssland tillsammans med honom. Han sa: "Kanske kommer du då att rädda resten av din familj". Far talade med Mor om detta och båda tänkte noga på mannens erfarenheter och vad han hade rått dem att göra. Med tanke på de mörka utsikter som vi stod inför borde vi ha återvänt till Ryssland, men när de räknade sin magra kassa upptäckte de att de inte hade nog för att åka tillbaka. Om Far hade återvänt hade han blivit tvungen att lämna några av oss kvar. Han ville inte göra det, så han gav upp idén att återvända till Ryssland.

Nu antog vi strategin att vänta och se vad som skulle hända härnäst. Vi hade beslutat att inte fortsätta till kaffeplantagen. Alla barnen utom Annette, min lillasyster, tillfrisknade. Hon var fortfarande mycket sjuk och tycktes sväva mellan liv och död. Vi bad alla för hennes tillfrisknande så att vi skulle kunna åka någonstans där vi kunde vara tillsammans. Far fortsatte att fråga alla som kom till Immigranthuset vart de skulle åka och om de hade någon aning om var vi kunde finna en passande plats att slå oss ner på. Han träffade en man, Adolf Tittelmeyer, som med sin familj skulle åka till en annan kolonisation i Itajuba i Minas Gerais. Så som Adolf Tittelmeyer framställde den för min far så lät det som en lovande plats. De skulle ge oss tillräckligt med mat, som skulle räcka i sex månader tills den egna skörden var färdig att säljas. De skulle också ge oss ett hus i vilket vi kunde bo. Far visste inte vad han skulle göra. Slutligen beslutade Far att han skulle åka dit eftersom vi hade allt att vinna och inget att förlora. Far åkte med Tittelmeyer till Minas Gerais och lämnade oss i Immigranthuset i väntan på att han skulle höra av sig. Efter två dagar fick vi ett brev som sa att det skulle komma en agent och hämta oss. När vi berättade för immigrationsmyndigheterna att vi skulle åka blev de mycket arga. Vi skulle åka nästa dag, men de var så arga att de tvingade oss att flytta genast. Agenten tog oss till järnvägsstationen och där satt vi och väntade hela dagen i den heta solen, utan något skydd över våra huvuden och utan något att äta. Vi var en sorglig syn, med min mor vårdande ett sjukt barn och en liten baby som skrek nästan hela tiden. Alla som passerade tittade undrande på oss. Tro mig, det var en hjärtskärande upplevelse som jag aldrig skall glömma.

Kvällen kom till slut med välsignad lättnad från solens hetta. Vi steg ombord på vårt tåg för att åka till Itajuba, Minas Gerais. När vi anlände möttes vi av en agent från kolonin. Han körde en kärra dragen av fyra oxar. Långt innan han anlände kunde vi höra gnisslet från hjulen på kärran och kuskens rop för att skynda på de långsamma oxarna. Han hade en lång käpp med en vass pigg som han hela tiden använde för att slå oxarna. När vi kom fram till den lilla kolonin tog han oss till ett litet tegelhus med två rum. Det hade jordgolv och var tomt på möbler, inte ens ett bord fanns det. Det fanns bara en träsäng att sova i. Han gav oss bröd och lite ris till min mor att koka. Hon hade tagit med några kokkärl så att hon skulle kunna ge oss ett mål mat. Vi hade endast så mycket mat att vi inte svalt.

Stugan som vi skulle bo i låg på sidan av en stor kulle. Den täta vildmarken fanns runt omkring oss. Vi stod nu inför uppgiften att arbeta hårt för att bryta upp mark så att vi skulle kunna plantera och odla för att få mat till oss själva. En del av marken på vår tomt var redan uppbruten och den odlade vi upp först. Priset på mark var inte högt eftersom detta var en koloni i ett nytt land. Marken var utlagd i lotter och vår lott var nummerad 22. Kolonisterna, omkring ett dussin, var alla utlänningar som hade invandrat dit. Tittelmeyer var vår granne. Han hade en stor familj och våra familjer blev mycket goda vänner. Vi var nu redo att arbeta hårt och skapa oss ett eget hem ute i vildmarken.

(Fortsättning i nästa nummer).

Information från Estlandssvenskarnas Kulturförening SOV

Efter uppropet

Några undrar kanske vad som hänt efter "Uppropet till alla estlandssvenskar" som publicerades som ledare i Kustbon och i septembernumret av Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad. Redaktionen uppmanade ju medlemmarna att skriva inlägg i frågan. Några skriftliga reaktioner har inte kommit mig tillhanda. Däremot har flera personer hört av sig per telefon eller spontant när vi träffats kommit med synpunkter. Genomgående är dessa synpunkter positiva. De kan sammanfattas i följande kommentar: "Bra att ni i SOV tar upp den här frågan. Vi estlandssvenskar kan ju inte fortsätta att vara så uppsplittrade i många olika föreningar."

Som ni minns pläderade jag i uppropet för att vi skall bilda ett Riksförbund för estlandssvenskar för att bättre kunna samordna våra resurser och aktiviteter och även söka bidrag. Hembygdsföreningarna skulle ingå som naturliga delar i detta riksförbund, men kanske också Svenskbyborna och Samfundet för Estlandssvensk Kultur i Estland. Vi har i SOV:s styrelse fortsatt diskussionen och beslutat ta ett första steg redan under 2002. Vi vill samordna medlemskapet i SOV och prenumerationen på Kustbon. Medlemsavgiften har av årsmötet fastställts till 100 kr för 2002 och den kan vi inte ändra på, men vi vill erbjuda medlemmar ett rabatterat pris på Kustbon och hoppas få samtliga medlemmar som prenumeranter. Vi hoppas också genom samordningen få prenumeranterna på Kustbon att även bli medlemmar i SOV.

Vi kommer inför årsmötena 2002 i de olika föreningarna att kalla till en ny överläggning med representanter för styrelserna i hembygdsföreningarna. Vi hoppas naturligtvis också att hembygdsföreningarna kommer att ta upp frågan vid sina årsmöten under våren. Till SOV:s årsmöte den 6 april kommer vi att inbjuda ordförandena i de olika hembygdsföreningarna för en diskussion, och vi kommer att begära årsmötets mandat att arbeta vidare med bildandet av ett riksförbund för estlandssvenskar.

Vi ser inom SOV behovet av att skapa en organisation för framtiden. Jag hoppas att även medlemmarna i hembygdsföreningarna ser det behovet. När markfrågor och ägandeförhållanden är avklarade, kommer hembygdsföreningarnas verksamhet alltmer att likna SOV:s. Hur kan vi då skapa bättre former för samverkan och ett effektivare resursutnyttjande? Det är detta som diskussionen bör handla om.

Sven Salin, ordförande i SOV

Välkomna till SOV-seminarierna! Stockholm - våren 2002

Söndagen den 17 februari kl. 11-14.

"Om Enbystudien och den äldsta estlandssvenska bosättningsfasen."

Felicia Markus är arkeolog och doktorand hos Göran Hoppe på Kulturgeografiska institutionen i Uppsala. Hon har lett och utfört ett flertal framgångsrika utgrävningar i Enbytrakten och man har kunnat läsa om hennes forskning i Kustbon.

Söndagen den 3 mars kl. 11-14.

"Det mest egensinniga och dumma folk jag mött!"

Ormsös historia fram till 1800-talets slut.

Jonathan Lindström, bördig från Ormsö och forskare berättar.

Orden i titeln är generalguvernör Suvorovs från mitten av 1800-talet, men föredragshållaren har en annan uppfattning, åtminstone när det gäller dumheten. Ormsöbornas historia kan följas från den svenska kolonisationen under äldre medeltid, över det krigiska 1500-talet, 1600-talets godsgrundningar och 1700-talets pest till 1800-talets strider med baronerna Stackelberg.

Tack vare jordeböcker, förvaltarbrev, inlagor och muntliga berättelser är det möjligt att dels följa historiska händelser, skildra vardagsförhållanden och få inblickar i enskilda människoöden.

Vem var den Orm som gav ön sitt namn? Hur bidrog Präst-Anders från Kärrslätt till att Ivan den förskräckliges styrkor jagades iväg? Vilka förhållanden hade skepparen Anders Brosson från Förby och hans matrosar på De la Gardies skutor? Fanns det körsbärsträd i Söderby för 500 år sedan? Hur klarade sig ormsöborna från böldpesten? Hur lyckades Tines-Kerstin och ett ruttet ägg påverka historiens gång och böndernas relation till den siste baronen Stackelberg?

Anmäl dig till SOV:s kansli, helst en vecka före.

Tfn 08-612 75 99, fax 08-612 77 85,

e-post song@algonet.se

Plats: Roslagsgatan 57 (inne på gården) Stockholm.

Avgift: 50 kr per person inkl. förtäring.

Betalas på plats.

Pubafton

Fredagen den 22/2 2002 kl. 18-21 på Roslagsgatan 57.

SOV:s årsmöte

Lördagen den 6 april 2002 kl. 13.00 i Eesti Maja, Wallingatan 32-34, Stockholm (vid Norra Bantorget).

Julklappstips! Köp föreningens böcker!

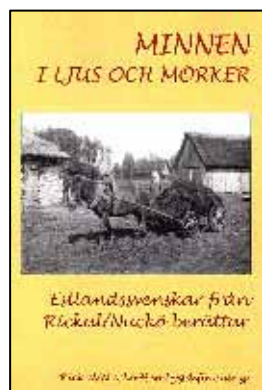
Så levde vi i Rickul/Nuckö

Historisk bakgrund, livsföring och traditioner nedtecknade av Manfred Hamberg. Boken skildrar livet fram till 1944.

50 sidor. Ill. Tryckt 1997.

Pris 60:-

Slutsåld. Ny upplaga kommer ut i början av 2002.

Minnen i ljus och mörker

Estlandssvenskar från Rickul/Nuckö berättar. Berättelser och dikter. Personliga berättelser som omfattar tidsperioden från 1860 och fram till överflyttningen 1944 samt även händelser från tiden i Sverige.

271 sidor. Ill. Tryckt 1999.

Pris 150:-

Höbring

Byn på den höga brinken. Historik, gårdar och släkter fram till överflyttningen till Sverige 1943. Av Carl Blee. Sammanställning med kompletterande ritningar och bilder gjord av Lenart Stahl och Gunnar Blomberg.

55 sidor. Ill. Tryckt 1999.

Pris 80:-

Hur orättvisa ödets gudinnor kan vara

Erling Lembergs berättelse om hur han upplevt sin uppväxt på Nuckö och om de stora förändringar i livet som han och så många andra råkade ut för under andra världskriget.

Behållningen av boken går oavkortat till reparationer och underhåll av skolbussen i Nuckö. 128 sidor. Ill. Tryckt 2000.

Pris 200:-

Böckerna kan beställas på vår hemsida: <http://hem.passagen.se/rnhem> De finns att köpa på expeditionen, Roslagsgatan 57, 1tr ned från gården. Öppet måndag-torsdag 9-14. Kan även beställas per telefon 08-612 75 99 eller fax 08-612 77 85. Om böckerna skickas per post tillkommer kostnad för porto och emballage.

Ytterligare böcker med anknytning till Rickul/Nuckö

Einar från Rickul.

Einar Hambergs memoarer. 172 sidor. Person- och Ortsregister. Illustrerad. Tryckt 1997. Medlemspris 150:-

Österut med Barbara.

Bygderoman av Edvin Lagman. 212 sidor. Tryckt 1996. Medlemspris 150:-

Udden - Minnen.

Edvin Lagman tar oss med på en vandring i minnenas landskap. 174 sidor. Tryckt 1997. Medlemspris 150:-

På fjärran stigar.

En berättelse från andra världskrigets dagar av Herbert Lagman. 250 sidor. Tryckt 1998. Pris 100:-

70 år sedan tillkomsten av Birkas folkhög- och lantmannaskola 1920-1990.

Listor och klassfoton över deltagarna i de olika årskurserna samt foton som visar hur skolbyggnaderna såg ut och som återger scener ur arbetslivet på skolan. Redaktör: Tomas Dreijer. 72 sidor. Illustrerad. Tryckt 1990. Pris 140:-

Knutas-Erik - vallpojke.

Sven Borrmans historiska roman. 99 sidor. Tryckt 2000. Pris 100:-